

Örökség a turizmusban:
Heritage Hotels of Europe
(OTDK dolgozat)

Jelige: Csillagvirág

LEZÁRVA:
2023. JANUÁR

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	1
I. Az örökség fogalma	2
I.1. A kulturális örökség új távlatai – a rendszerváltást követő változások	3
I.2. A nemesi, arisztokrata örökség megítélésének változó fázisai.....	5
II. Kastélyszállodák a harmadik rezsimben	7
II.1. Heritage Hotels of Europe.....	9
II.2. A Magyar Kastélyszállodák és Történelmi Épületek Szövetsége.....	11
II.3. Örökséghotelek	13
II.3.1. Kristály Imperial Hotel.....	13
II.3.2. BOTANIQ Turai Kastély	15
II.3.3. Gróf Degenfeld Szőlőbirtok és Kastélyszálló	16
II.3.4. Degenfeld-Schomburg kastély	17
II.3.5. Graefl Major	18
II.3.6. Prónay-kastély	19
II.3.7. Forgách-kastély	20
II.3.8. Szidónia Kastélyszálloda.....	21
III. Összegzés	23
Források és szakirodalom	25
Mellékletek	27

Bevezetés

„Mi a közös a középkori harctéri bemutatókban, a rozsdás ipari területekben, Jane Austen regényeit idéző bálokban és a hagyományos sajtkészítésben? A megismerés öröme, a történelem kézzel fogható megtapasztalása, a helyi értékek identitásformáló jelentőségének felfedezése.”¹

Régóta kedvelt úticéljaim között szerepelnek a különböző várak, kastélyok, nemesi kúriák. Mindig elvarázsolt a hangulatuk, a lenyűgöző építészeti megformáltságuk. Idővel aztán elkezdtek érdekelni az épületek mögött rejlő történetek, a letűnt korok mindennapjai is. Ezért hiányérzettel tekintettem azokra a helyekre, ahol pusztán az épületek funkcionalitását őrizték meg, leválasztva róluk korábbi életük rétegeit. Azt gondolom, hogy minden épületnek van saját története, egy saját élete, éppúgy mint a múzeumokba bekerült műtárgyaknak. Ha sikerül ezt az életet feltárni és megtapasztalhatóvá tenni, akkor a nemesség, az arisztokrácia egykori társadalmi, kulturális szerepére emlékeztető épületeket is beilleszthetjük a fent idézett felsorolásba.

Úgy gondolom, hogy ennek az életnek a megtapasztalhatóvá tételének egyik legkülönlegesebb terepe az, amikor egészen intim módon, térhasználóként lépek be ezekbe az épületekbe. Ezért mindig is óriási, kiaknázatlan lehetőségeket láttam a kastélyszállodákban.

A 2022-es év tavaszán felkerestem a turai kastélyt, ahol meglepve tapasztaltam, hogy a szállodaként működő kastély kőfalán egy „Heritage Hotels of Europe” feliratú címer látható. Érdekelni kezdett, hogy mit takarhat az örökséghotel kifejezés, és megcsillant a remény, hogy a kulturális örökség használatának egy egészen új jelenségével találkozhatok. Ez a felfedezés indított arra, hogy az ebben a dolgozatban bemutatott kutatásomat elindítsam.

¹ Könyvbemutató ismertetés Irimiás Anna *Az örökségturizmus menedzsmentje* című könyvéhez. <https://akademai.hu/pgazx00002-az-oroksegturizmus-menedzsmentje.html>, megtekintve 2022. 11. 29-én

I. Az örökség fogalma

Napjaink egyik legkedveltebb fogalmává nőtte ki magát az örökség. Olvashatjuk állami kormányhivatalok, egyetemi képzések megnevezésében éppúgy, mint zenekarok, divatmárkák, filmek vagy könyvek címeiben. Jelen van a hétköznapiakban, de ha a mindennapok rutinjából ki akarnánk szakadni egy kicsit, ezerféle lehetőséggel vár minket az örökségturizmus. De mit is takar pontosan a fogalom? Honnan ered és szivárogoz be mindenhova? Miért olyan csábító napjainkban? Dolgozatom témája szempontjából szükségét érzem annak, hogy bevezetésképpen néhány gondolat erejéig kitérjek ezekre a kérdésekre.

Az örökség fogalma a 18. század végén jelenik meg, és a nemzetépítés időszakában kezd kiteljesedni. Ebből adódik, hogy az eltérő nemzetépítési modellek eltérő örökségfogalmakat ² hoznak létre. A francia *patrimoine* szó a francia forradalom vandalizmusával szemben fogalmazódott meg, és azt hirdette, hogy az országban található kulturális értékek a nemzet (az állam és a nép) tulajdonát képezik. Az Egyesült Királyságban az ipari forradalom hívta életre a *heritage* fogalmat. A hanyatló arisztokráciánál jelentkezett a nosztalgikus igény az eltűnő múlt védelmére. E két legfontosabb gyarmati birodalomnál születik meg kicsit hamarabb, az 1760-as évek körül a civilizáció fogalma is, ami alatt az egész világ civilizálttá formálásának folyamatát értették az angol és a francia társadalomnak az állítólagos kulturális felsőbbrendűségéből fakadó irányítása alatt. Ennek egyik eszköze a világ kulturális javainak az összegyűjtése volt, ezáltal is segítve az emberiség közös jövőjének előkészítését. E gondolatból fakadóan figyel fel Európa az érintetlen természeti tájra is ebben az időben, és válik a civilizációs küldetés részévé a természet megőrzése – ami az egykori vélemény szerint szintén feljogosítja a fejlett nemzeteket a határaikon túlnyúló uralomra való alkalmasságra. Ezeket a „megfagyott”, azaz „időtlen”, „történelem előtti” tájakat elsősorban az egzotikus, trópusi vidékeken találták meg, mint a korai közös emberi kultúra emlékeit. Később e két terület különvált egymástól, és kialakult a természeti és a kulturális örökség fogalma. Másik eszközük a saját kulturális jelenlétüknek az erősítése (*soft power*) volt a nemzetközi politikában. Elvárást támasztottak arra, hogy egy nagyhatalmi státusszal rendelkező ország foglalkozzon örökségvédelemmel is. Máshogyan gondolkodtak az örökségről Németországban.³ Mivel Franciaország és az Egyesült Királyság szemében Németország csak a civilizációs lépcsőfok második szintjén, így fejlettségi szempontból alattuk állt, ezért a német

² Napjaink nemzetközi örökség fogalma a francia és az angol terminusokból nőtte ki magát.

³ Magyarországon is kezdetben a német gondolkodást vettük át.

elgondolás a civilizáció kritikáját fogalmazza meg. Felvállalja a „csiszolatlanságot”, azt az ősforrást, amiből erő árad, és a nemzetépítés zászlajára a nemzeti jellegű kultúrát tűzi (*Kultur*). A németben egykor nem is terjedt el a kulturális örökség fogalma (a mai *Kulturerbe* kifejezés külföldi hatásra megalkotott neologizmus). A 19. századi német egységhez vezető folyamat azonban egy másik egyedi jelenséget is életre hív, a Heimat-mozgalmat, amely a felülről érkező, idegennek tekintett kultúra ellenpólusaként jelenik meg a sok kis különálló identitás továbbéltetéseként. Ebben a mozgalomban jelenik meg elsőként a szellemi örökség is a tárgyi, épített örökséggel szemben. Ugyanakkor vannak közös, számos európai országban megfigyelhető vonások is az örökség fogalmának térnyerésében: a múlt olyan tárháznak bizonyult, mely lehetővé tette a nemzeti közösség összetartozását megerősítő szimbólumok, rítusok, történeti narratívák kidolgozását. Elkezdődött a múlt, az ősi, a népi felfedezése, kialakult egy ezeken alapuló nemzeti identitás. Mindezt felerősítette a modernizáció, amely egyszerre elvágtá magát a múlttól és megteremtette a múlt iránti nosztalgia érzését. A 20. század második fele azt a tapasztalatot hozza magával, hogy megszakadt a történeti idő, a múlttal való folytonosság, és maradt a jelen. Már nem lehet visszatérni a múltba, ezért marad az örökség. A modernitást követően jön el az az időszak, amelyben nagy karriert fut be az örökség. Először intézményesül, majd a 20. század utolsó harmadában újdonságként jelenik meg, hogy az állam felülről lefelé irányuló, normaadó befolyása csökken, és egyre inkább előtérbe kerülnek a közösségek: az örökség megalkotása a kisebb közösségek identitásépítésének kulcsa lesz, amely jellemzően alulról jövő, helyi értékekre, tapasztalatokra építő lokális kezdeményezések formájában történik. Hódító útjára indul az örökség, és mindent maga alá gyűr.⁴

I.1. A kulturális örökség új távlatai – a rendszerváltást követő változások

Az örökség felívelő karrierjét egy időre visszavetette a szocialista országokban uralkodó erősen központosított, felülről jövő ideologikus elképzelés, amely erős korlátokat szabott a fogalom térnyerésében.⁵ Azonban ebben gyökeres változás állt be a közép-európai rendszerváltozásokat követően. A kulturális örökség nemzetközi hírű lengyel kutatója, Monika A. Murzyn a *Heritage*

⁴ Az örökség fogalmának történeti összefoglalójában Sonkoly Gábor *Bolyhos tájaink. A kulturális örökség történeti értelmezései* című művére támaszkodtam. Sonkoly 2016.

⁵ Ennél a pontnál fontos megjegyezni, hogy Magyarország még a Kádár-korszak végén, 1985-ben csatlakozik a Világörökségi Egyezményhez, és már 1987-ben felkerülnek első jelöltjei, Hollókő és Budapest és a dunai látkép a listára. De ennek hátterében inkább a Nyugat felé való – politikailag semlegesebb területen – közeledés szándéka állt.

Transformation in Central and Eastern Europe című írásában a posztoszocialista államoknak az örökséghez való megváltozó viszonyulásáról, a rendszerváltást követő változásairól ír. Többek között azt tárgyalja, hogy az új társadalmi–politikai kontextusban az örökség már nem csupán improduktív, költséges tényezőnek minősül – véleménye szerint ugyanis ez volt a jellemző az államszocializmus korában –, hanem gazdaságilag kiaknázzható erőforrásnak, a kereslet–kínálat összetett kölcsönhatásának eredménye. Szinte pillanatok alatt változtak át a történelmi helyszínek a régmúlt idők letűnő emlékeiből divatos turisztikai és szabadidős övezetekké, miközben a kulturális különlegességek magánvállalkozók kereskedelmi termékeivé váltak. Míg a szocializmusban a turizmust főként a dolgozó tömegek olcsó kikapcsolódási lehetőségei eszközének tekintették, napjainkra a turizmus és a hozzá kapcsolódó örökségipar a közép- és kelet-európai országok egyik jelentős bevételi forrásává nőtte ki magát – alkalmazkodva a nyugat-európai trendhez. E tekintetben a piacgazdaság azonban nemcsak lehetőséget, hanem veszélyt is jelenthet a tárgyi örökségre nézve, mivel a hiteles megőrzés elvét sok esetben felülírja a turisztikai vonzerőt növelő gazdasági érdek.

Az 1990-es években feltűnően megnőtt a kultúrát befolyásoló és az örökséget hasznosító szereplők száma és változatossága. Természetesen ezeknek az aktoroknak különbözőek a céljaik és eltérő megfontolások motiválják őket, de alapjában véve helytálló a megállapítás, hogy a szektor változása egyre dinamikusabb és profitorientáltabb. A történelmileg értékes helyszíneken a változások közé tartozik a kereskedelmi funkciók szélesebb körének bevezetése, a műemlék épületek használatának intenzívebbé tétele, valamint a magánfinanszírozású helyreállítási és felújítási projektek számának növekedése. Különösen megfigyelhető ez a tendencia a régi nemesi réteg épületei, a paloták, kastélyok, villák, kúriák, udvarházak esetében. Ezeket az épületeket a szocializmus alatt jellemzően a burzsoázia hatalmának terhes és fölöslegessé vált emlékeztetőjeként kezelték, a társadalmi igazságtalanság, a parasztok és a munkások elnyomásának szimbólumai voltak – tehát a kommunista rendszerek disszonáns örökségként tartották számon, amelynek az emlékét vagy eltörölni akarták, vagy esetleg a meghaladott társadalmi és politikai berendezkedés mementójaként felmutatni, és a saját ideológiai törekvéseivel összhangba hozva hasznosítani. Ez indokolta a törvényes tulajdonosoktól való kisajátításukat, államosításukat, és oktatási vagy szociális tevékenységet ellátó intézményeknek vagy egyéb állami tulajdonú cégeknek való átadásukat, ami állapotuk fokozatos romlását, berendezési tárgyaiknak megsemmisülését vagy szétszóródását okozta. A rendszerváltáskor nagy részüknek újjgazdag magánszemélyek és kereskedelmi cégek lettek új tulajdonosaik, akik befektetési szándékkal az épületeket helyreállították. A műemlékek új

funkciókat kaptak, melyek közül a legáltalánosabb a szállodaként való hasznosítás vált. Ha pedig állami tulajdonban maradtak, akkor gyakran a helyi múzeum költöztetett falaik közé, vagy úgyszólván önmaguk múzeumaivá lettek. Műemlékvédelmi szempontból ez részben ígéretes változás volt, de a tulajdonos- és funkcióváltás – különösen az épületek helyreállításának, használatának autentikus voltát tekintve – egyúttal kihívásokat is állított, kérdőjeleket rajzolt.

I.2. A nemesi, arisztokrata örökség megítélésének változó fázisai

Murzyn írásában bemutatta azt a folyamatot, hogy a II. világháborút követően kitelepített németek után hátramaradt épületek, kulturális javak értékelése a lengyel lakosság körében miként változott: az ellenséges, elutasító viszonyulást évtizedek során hogyan váltotta fel fokozatosan az örökség elfogadása. A szerző által használt modell tanulságait témánkra vetítve elmondható, hogy a régi nemesség épületeinek – amelyek közül dolgozatomban a kastélyokat vizsgálom – esetében is jól nyomon lehet követni ennek a fázisait, a posztnémet örökség használatához képest persze némi eltéréssel.⁶ Az *első* fázis az örökséghez való ellenséges viszonyulás, aminek a következménye az ingatlanok kisajátítása, államosítása. Szerencsére ehhez a fázishoz nem kapcsolódott az épületek teljes körű pusztítása, de a rongálások, fosztogatások érintette a kastélyokat.⁷ A *második* fázis az alkalmazkodás. Az épület új funkciót kap, használati értéke miatt gondolják, de még nem tekintenek rá örökségként. Van arra is példa, hogy amint egy város anyagilag jobb helyzetbe került, az iskola kiköltözött a kastély falai közül, és a műemlék az enyészeté lett.⁸ A *harmadik* fázis⁹ a rendszerváltással következett be. Gyökeres változás állt be a régi nemesi épületek általános megítélésében. Ekkor válik a régi nemesi réteg hagyatéka újra a kulturális örökség szerves részévé. Bár a szocializmus alatt is felismerte néhány műemlékes szakember az épületek értékét és küzdött a megőrzésükért, a társadalmi elfogadásuk csak a rendszerváltás után kezd megerősödni. A kastélyok történelmi és esztétikai értékei kerülnek előtérbe, mint közös, nemzeti értékek. Az örökség gondozása most már az épület megőrzése miatt történik. Nemcsak karbantartásuk, állapotuk konzerválása,

⁶ Murzyn Heritage Transformation in Central and Eastern Europe tanulmányában a lengyelek viszonyulásainak változásait vizsgálta a disszonáns német örökséggel szemben, ennek időbeli fázisait táblázatos formában mutatta be. Esetünkben a III. és IV. fázis bekövetkezésében kulcsszerepe volt a szocializmus megszűnésének.

⁷ Egyedül a vajai Vay-kastélyt nem rabolták ki, egy hősiecs védelmezőnek köszönhetően. Román 2004: 56.

⁸ Román András a szirmabesenyői Szirmai-kastélyt hozza fel ilyen példának. Román 2004: 57.

⁹ Murzyn ezzel a fázissal fejezi be. Szerintem mindenképpen meg kell különböztetni ettől egy IV. fázist.

hanem a jóval költségesebb restaurálásuk, kiegészítésük, rekonstrukcióik is támogatást nyernek – még ha materiális szempontból ez nem sikerül is mindig, akkor is alapvetően a közvélemény erkölcsi támogatását élvezik. Azonban ebben a fázisban csupán a műemlék fizikai megőrzése és értékeinek elismerése hangsúlyos. A kulturális örökség története szempontjából ez – a Sonkoly Gábor által használt periodizációt alapul véve – az úgynevezett második „rezsím”¹⁰ korszakához tartozik. A *negyedik* fázisban már interakcióba kerül a ma embere az örökséggel, és az beépül az identitásába. Ez nem csak a fizikai megőrzésnek, hanem a személyes megismerésnek a korszaka, amikor felfedezi és reflektál az épülethez tartozó szellemi örökségre.¹¹ A megismerés, megtapasztalás és megértés jelentősen hozzájárul a személyiségfejlődés folyamatához, amely az átélt élmények kapcsán beivódik az egyéni emlékezetbe.¹² Ez egy közösség, az egyén vagy a helyi lakosság aktív részvételében nyilvánul meg. Ez a harmadik rezsim korszaka, napjaink ideje.

A nemesi, arisztokrata örökség megítélésének változásai a szocializmus kezdetétől napjainkig

<i>Fázis</i>	<i>Az örökség felhasználása</i>	<i>Az örökség értelmezése</i>
I. ellenséges	a berendezés kifosztása; kisajátítás, államosítás	a társadalmi igazságtalanság szimbóluma
II. alkalmazkodó	gondozása a használati értéke miatt	közömbösség
III. elfogadó	gondozása az örökség megőrzése miatt	a történelmi jelentőség és az építészet esztétikai elemeinek az értékelése (második rezsim korszaka)
IV. az identitás részét képező	az örökség megismerése, programok a lakosság részvételével	szellemi örökségének felfedezése, tudatosulása; interakció, reflektálás, azonosulás (harmadik rezsim korszaka)

¹⁰ A kulturális örökség fogalmának megjelenését és történetét nem a hagyományosan megszokott kronológiai korszakokra érdemes bontani, hanem Sonkoly Gábor terminusa alapján rezsimekre. A rezsim itt nem egy politikai berendezkedést, hanem inkább mentalitásbeli korszakot jelöl. Keretbe foglalja a kulturális és társadalmi változások történetét a politikai berendezkedés szintjein az egyetemenstől a helyiig. A kulturális örökséghez való viszony határozza meg. Ennek megfelelően nincsenek éles határai, összecsúszhatnak a korszakok, sőt, egyes országokban egészen eltérhetnek egymástól. Európai szempontból vizsgálva eddig három rezsimet tudunk megkülönböztetni. Az első rezsim a 18. század végétől (a francia forradalomtól) tart az UNESCO létrejöttéig. Ez az időszak az örökség fogalom megjelenésének időszaka, amikor a műtárgy- és műemlékvédelemmel nemzeti szinten elkezdnek foglalkozni. A kulturális örökség második rezsimjében ezek a gondolatok intézményi kereteket kapnak. Csúcspontja az UNESCO égisze alatt 1972-ben Világörökségi Egyezmény. A harmadik rezsim kezdetét a 2000-es évek környékére szokták datálni. Sonkoly 2017: 135, 153. valamint Sonkoly 2016: 31.

¹¹ Jelen esetben nem a 2003 óta érvényben lévő szellemi kulturális örökség egyezményében meghatározott fogalomra gondolok, hiszen itt nem lehet egy közösséghez kötődő, ma is életben lévő szellemi tudásra gondolni.

¹² Irimiás: Az örökségturizmus menedzsmentje. https://mersz.hu/hivatkozas/m306aoe_7/#m306aoe_7, megtekintve 2022. 12. 01-jén

II. Kastélyszállodák a harmadik rezsimben

A kulturális örökséghez való viszonyulás újabb változásainak kezdetét a 2000-es évek környékére szokás tenni Európában. Ekkor új fogalmak, új örökségi kategóriák jelennek meg, fellazul a nyugat-európai fókusz és gondolkodásmód. Ehhez a változáshoz kötődik többek között az 1994-es *Narai dokumentum a hitelességről*, a 2003-as *Egyezmény a szellemi kulturális örökség megőrzéséről*, a kultúrtáj kategória és a kisebbségi örökség előtérbe kerülése. Muzeológiai szempontból ez a szemléletváltás már kissé hamarabb elkezdődik, az 1960-as évektől egyre jobban elterjed az új muzeológiának nevezett irányzat,¹³ amely a látogató részvételére, a múzeum társadalmi szerepvállalására fektet nagy hangsúlyt. Ehhez a jelenséghez szorosan kapcsolódik az örökségturizmus, ahol magának a turistának a részéről jelentkezik olyan fogyasztói motiváció, amelyben a passzív, megfigyelő jellegű pozíciót felváltja az aktív bevonódás élményének keresése, amelyen keresztül a turista a helyi közösség és kultúra részévé próbál válni, és így egyfajta élmény átélésére, megtapasztalására törekszik.¹⁴ Napjainkra már ezeknek a hatásoknak a szellemében egyre több múzeum kiállítása, programkínálata alakul át, az örökség fogalma egyre kiterjedtebb és személyesebb. Ebbe a narratívába kapcsolódtak be a poszt szocialista országoknak a régi nemességhez kapcsolódó helyszínei is. Ide tartoznak azok a múzeumok, amelyek valamely kastély épületében működnek, főként azok, amelyek önmaguk múzeumi – azonban az örökséghez való kapcsolódás szempontjából a jelenleg szállodaként működők még különlegesebb helyet foglalnak el. Ezekben az épületekben egészen közeli kapcsolatba kerülhetnek a szállóvendégek a műemlékkel. Viszont adott a kérdés az előzmények fényében, hogy a kastélyszállók miként viszonyulnak a hely örökségéhez. Náluk is megtörtént vagy megtörténik-e az a váltás, hogy nem csak az épületet mint tárgyi örökséget értékelik, hanem megpróbálnak kapcsolódási pontokon keresztül interakciós lehetőségeket biztosítani a szállóvendégek vagy a helyi lakosság számára? Csak egy kastélymúzeumban lehet a szellemi örökség részesévé válni, vagy egy kastélyszállóban is?

Személyes meggyőződésem szerint egy kastélyszálló jellegénél fogva olyan különleges lehetőségeket hordoz magában, amelyeket egy muzeális intézmény sohasem tud közvetíteni. Ezért identitásképző szerepét tekintve nemcsak, hogy helye lehet a muzeális intézmények között, hanem jelentőségében akár meg is haladhatja azokat. Természetesen némileg más

¹³ Bővebben lásd az irányzat legjelentősebb összefoglaló művét, Peter Vergo *The New Museology* című könyvét. Vergo 1989.

¹⁴ <http://kiseuropa.eu/hu/1-fejezet-az-orokseg-es-oroksegturizmus-fogalma>, megtekintve 2022. 12. 01-jén

eszközöket és módszereket használva, mint egy múzeum, amely a műtárgyakon keresztül, azokból kiindulva próbál kapcsolódási pontokat létrehozni. Ellenben egy kastélyszálló esetében is lehet gyűjteményről beszélni. Fő eleme maga az épület, annak történeti, művészettörténeti, építészeti aspektusaival, illetve a valaha benne élt emberek történetei – hiteles dokumentumok alapján. Ehhez kapcsolódik a hely- és birtoktörténet, művelődéstörténet... és még lehetne folytatni a listát. Ezért úgy gondolom, hogy ezek a szállodák indirekt muzeális intézmények, örökségközpontok. Ez a tény nemcsak lehetőséget ad ezeknek a helyeknek, hanem ha az örökségüket fontosnak tartják, akkor kötelezi is őket, hogy múzeumpedagógiai módszerekkel élve ismeretközvetítő tevékenységet is végezzenek.

Eddigi tapasztalataim alapján azonban nemigen tudok olyan magyarországi szállodát megnevezni, amely a lokális örökségére tudatosan hangsúlyt fektetve folytat bármilyen ismeretközvetítést.¹⁵ Pedig a felújított kastélyszállodák túlnyomó többségében luxusszállodák, teljes ellátással és wellness szolgáltatással – ami, különösen egy rövid időtartamú tartózkodás esetén azt jelenti, hogy a vendégek nem tudnak és nem is akarnak a szállodától nagyon elszakadni. Így a szállodáknak adott a lehetőség, hogy olyan programokat szervezzenek, amelyekre egyrészt adott lenne a célközönség, másrészt pedig vonzó kiegészítő tevékenységként szolgálhatna a fürdőzés mellé. Ezt az igényt egyre több hotel ismeri fel, és különböző túrákat, gyermekprogramokat hirdet, amelyeket ezen célból foglalkoztatott animátorok vezetnek. Azonban ezek a programok általában nem kapcsolódnak a lokális kulturális örökséghez, pedig ez marketing szempontjából is turistacsalogató termékkapcsolás lehetne. Főleg napjainkban, amikor a kulturális turizmus igen jelentős, szinte önálló gazdasági ággá fejlődött.

Az elmúlt év tavaszán azonban találkoztam egy érdekes jelenséggel, a Heritage Hotels of Europe megnevezésű szállodaszövetséggel. Ez a szövetség az *örökség* szót tűzte zászlajára, ezért nagyon elkezdett foglalkoztatni, hogy ezt maguk a szállodák, azok munkatársai pontosan hogyan értelmezik, mit jelent, miben nyilvánul meg, hogyan különbözteti meg a tagokat a szövetségben nem szereplőktől. Ezért felkerestem a szövetség salzburgi és magyarországi központját, elemeztem a honlapjaikon magukról közölt információkat, illetve

¹⁵ Egy jó kezdeményezést ismerek, amellyel a bikali Puchner Kastélyszállóban találkoztam, bár ez sem kapott megfelelő publicitást. A szállóvendégek számára egyéni birtokfelfedező játékot kínáltak, ahol a területen található elemeket részletrajzaik alapján kellett beazonosítani. A helyes megfejtésekért ajándék járt. A megfejtéshez a teljes területet be kellett járni, minden különleges részletet megismerve.

interjúkérdéseimmel felkerestem a magyar tagokat. Vizsgálódásaim eredményét az alábbiakban ismertetem.

II.1. Heritage Hotels of Europe

A Heritage Hotels of Europe (Európai Örökségszállodák)¹⁶ egy ernyőhálózat, több ország szállodaszövetségének a szövetsége, amely történelmi múlttal rendelkező ingatlanokat népszerűsít egyetlen márka alatt. Tagjai kastélyok, erődítmények, udvarházak, kúriák, paloták, vadászházak, egykori apátságok, malmok. A hotelszövetség viszonylag fiatal, 2017-ben alakult három kastélyszövetség, az osztrák Schlosshotels & Herrenhäuser, a szlovák Historic Hotels of Slovakia és a Magyar Kastélyszállodák és Történelmi Épületek Szövetsége összefogásának eredményeként.¹⁷ Az osztrák Schlosshotels & Herrenhäuser kastélyszövetség egy határon átnyúló szervezet, ezért a Heritage Hotels of Europe megalakulásakor kilenc ország (Ausztrián, Szlovákián és Magyarországon kívül Csehország, Németország, Olaszország, Szlovénia, Horvátország és Svájc) szállodáit foglalta magába. Azóta csatlakozott még a Heritage Hotels of Europe-hoz Lengyelország, Litvánia és Portugália is. Több mint 100 hotel tagja a szövetségnek, Magyarországról eddig nyolc szálloda és a Gyulai Almásy-kastély Látogatóközpont csatlakozott – mindannyian a magyar alapító szövetség tagjai is egyben.

A szövetség azt állítja magáról, hogy *híd a múltból* a jelenen át a jövőbe. Minőségi gyűjtemény azoknak az utazóknak, akik határok nélkül osztoznak a közös értékeken. Ennek megfelelően célja, hogy megőrizze és ápolja a rá bízott *kulturális és történelmi örökséget* és a vendégeknek a *hagyományokban gazdag* szállodák legjobb választékát kínálja. Felejtethetetlen élményeket ígér azáltal, hogy a látogató megismerheti az egyes tagok *történelmét, legendáit, történeteit*. A *hitelességen* és az egyedi hangulaton felül garantálja a kiváló kiszolgálást és az odaadó vendégszeretetet. Úgyszólván kulcsot kínál egy ajtóhoz, amely mögött kiemelkedő pillanatok, kikapcsolódás és kalandok, vidámság, élvezet és boldogság, *titkok és csodák* sora fogad.¹⁸ Ezt az üzenetet erősíti a szervezet logója is, melyben négy stilizált jel tűnik fel, a kastély, a titkokat feltáró kulcs, a szív és a legendákat rovó írónok pennája.

¹⁶ A szövetség bemutatásához a hivatalos honlapjukon, <https://heritagehotelsofeurope.com> oldalon feltüntetett, valamint a <https://turizmus.com/szallashely-vendeglatas/uj-europai-hotelszovetseg-alakult-1157056> oldalról származó információkra támaszkodtam, megtekintve 2022. 04. 04-én. Ezeket kiegészíti Gulyás Eszterrel, a magyar szövetség elnökével készített interjúm.

¹⁷ Gulyás Eszter, a magyar szervezet elnöke interjúbeszélgetésben elmondta, hogy a közel 50 éves osztrák szervezet működését szerették volna egy kicsit megfrissíteni, kitágítani és kivenni Ausztria szárnyai alól.

¹⁸ <https://heritagehotelsofeurope.com/who-we-are/>, megtekintve 2022. 11. 24-én

A bemutatkozás sokat ígérőnek tűnik, bár ha alaposabban megfigyeljük, akkor leginkább arról szól, hogy a hely már eleve hagyományokban gazdag, és a szállodák ezt a hitelességet kínálják fel. Bár a honlap említ megismerhető történelmet, legendákat, történeteket, de amit garantál, az a vendégszeretet és a kiszolgálás. A szövetség által alapított díjak elosztása is ezt támasztja alá: hét díjuk közül hat átlagos szállodai díj, amelyeknek a megnevezésébe egyszerűen csak beletették az örökség szót (Örökség & Design, Örökség & Wellness, Örökség & Gasztronómia, Örökség & Vendégszeretet, Örökség & Romantika, Az év házigazdája) és a hetedik, az Örökség & Kultúra díjban jelenhet meg a kulturális örökség – de ez se a speciális lokális örökség megismertetését helyezi előtérbe, hanem általános kulturális programokat, komolyzenei koncerteket, festménykiállításokat. „Sokan vannak, akik például a kortárs művészeteket pártolják, Ausztriában¹⁹ például nagyon nagy divat, hogy állandó kiállításokat szerveznek vagy alkotó táborokat hoznak létre.”²⁰ A 2019-ben alapított Örökség & Élmény megnevezésű különdíjban viszont felcsillan a lehetőség, nem is véletlenül, mert ezt a gyulai Almásy-kastély Látogatóközpont elismeréséül vezették be, amely az új muzeológia elveit követő intézmény. Azonban ezt a díjat kifejezetten e múzeum számára hozták létre, hogy értékeljék munkáját, de nem tervezik megtartani.

Ahhoz, hogy kiderítsem, ezek a szépen megfogalmazott állítások miképpen kapnak hangsúlyt a tagok működésében, megkérdeztem a szövetség salzburgi központjától, hogy milyen kritériumoknak kell megfelelnie egy helyszínnek ahhoz, hogy felvételt nyerjen, pontosan melyek azok a programok, szolgáltatások, amelyek hitelessé teszik a helyet. Fontos-e a tagsághoz, hogy legyenek ismeretközvetítő tevékenységek a szállóvendégek és a helyi lakosság számára, amelyek az örökség történetének, hátterének bemutatását, értelmezését célozzák – ahol megismerkedhetnek a történetekkel és legendákkal. Azt a választ kaptam, hogy sem ilyen jellegű kritériumrendszerük nincsen, sem a hitelesség ellenőrzésére irányuló tevékenységet nem folytatnak. Minden ingatlan egyedileg üzemeltetett, saját programokkal és szolgáltatásokkal rendelkezik. Arra kértem, hogy ez irányú kérdéseimet közvetlenül a szállodáknak tegyem fel, mivel a szövetség elsősorban a márkáépítésre és promócióra koncentrál. Ezek után felmerült a kérdés, hogy ha a szövetségek szövetségénél a tagság feltételéhez nincsen ilyen jellegű szempontrendszer, akkor talán egy szinttel lejjebb, a magyar alapítószövetségnél van-e ilyen jellegű szűrés.

¹⁹ A 2022-es évben is egy osztrák szálloda nyerte el a díjat, a salzburgi Hotel Schloss Leopoldskron.

²⁰ Gulyás Eszter, saját interjú, 2022. 06. 13.

II.2. A Magyar Kastélyszállodák és Történelmi Épületek Szövetsége

A szövetség²¹ 2001-ben, a Magyar Szállodaszövetség keretein belül, kastélyszálló szekcióként kezdte működését. 2007. december 12-én került bejegyzésre Magyar Kastélyszállodák Egyesülete néven. A tagsági kör 2016-ban bővült ki, így ma már olyan történelmi épületek is az egyesület tagjai lehetnek, amelyek egyéb szolgáltatásokat végeznek, pl. szépségközpontként, egészségközpontként vagy múzeumként működnek. Fő céljául a hazai szállodaként és/vagy rendezvényhelyszínként, múzeumként működő kastélyok képviselését, a kastélyturizmus köztudatba történő bevezetését és népszerűsítését tűzte ki. A szövetség tagjai nagyobb vendégforgalomra, értékes marketingtámogatásra, az egyesület professzionális támogatására és a helyi kastélyturizmus fellendítésére számíthatnak. A tagság feltétele, hogy a történelmi épületnek vagy főbb részeinek legalább 100 évesnek kell lenniük, az esetleges helyreállítást műemlékhez illő gondossággal kell elvégezni, és emelt színvonalú vendéglátó szolgáltatásokat kell nyújtani (ez legalább három csillagos szállodát jelent). Kiemelten hangsúlyozzák, hogy a szövetséghez tartozni magas presztízs értékkel bír, hiszen a tagság egyúttal minőségi garancia is, ezért minden jelentkező történelmi épületet külön elbírálással a saját minőségi irányelveik alapján szemrevételezik. Jelenleg kilenc tagjuk van, melyből nyolc rendelkezik szálláshellyel (6 szálloda és 2 rendezvényközpont), és egy múzeum, a gyulai Almásy-kastély Látogatóközpont.

Konkrét céljaikat így fogalmazták meg:

- „A kastélyok, udvarházak, várak, történelmi épületek, nemzeti műemlékek köré kapcsolódó kulturális örökség megóvása, ápolása, bemutatása”
- „A magyar kastélyok történelmi hátterének felkutatása és széles körű bemutatása”
- „A közös történelmi gyökerek feltárásával elősegíteni az európai integrációs folyamatot”
- „A mai kornak megfelelő hasznosítási típusok keresése”
- „A kastélyszállodák érdek- és szakmai képviselete gazdasági, jogi és etikai kérdésekben bel- és külföldön”
- „Kulturális tevékenységek szervezése”

²¹ Az információk a szövetség hivatalos honlapjáról, a <https://kastelyszallodak.hu> oldalról származnak, megtekintve 2022. 04. 04-én.

Ezek a honlapon megfogalmazott célok nagyon előremutatónak tűnnek, de felmerül kérdésként, hogy mennyire valósíthatók meg, illetve, hogy pontosan mit értenek alattuk. A szövetség működésével kapcsolatban felmerülő kérdéseimmel²² a szövetség elnökéhez, Gulyás Eszterhez fordultam, aki a Szidónia Kastélyszálloda igazgatója is egyben. Első kérdéseim arra irányultak, hogy a honlapon megfogalmazott, a „kulturális örökség megóvása, ápolása, bemutatása”, a „kastélyok történelmi háttérének felkutatása és széles körű bemutatása”, valamint a „kulturális tevékenységek szervezése” célok milyen konkrét lépéseket, tevékenységeket takarnak, illetve a jelentkezők felvételi elbírálásánál szempont-e, hogy az adott helyszín a saját örökségét mennyire ápolja. Rákérdeztem arra is, hogy az ilyen jellegű kutatásokhoz vagy programszervezésekhez nyújt-e a szövetség központilag valamiféle segítséget. Válaszaiban rámutatott arra, hogy valójában a tagságnak nem előfeltételei az ilyen típusú programok, és semmiféle olyan jellegű kötelezettségük nincs a tagoknak, hogy ez irányú tevékenységeikről bármilyen módon beszámoljanak. Egyedüli feltétel, hogy az épület 100 évnél régebbi legyen, de nem szükséges, hogy műemléki védelem alatt álljon, illetve hogy valamilyen módon bemutassa a történelmét – hogy ez megmutatkozik-e a szállodában is, vagy csak a honlapon, az teljesen lényegtelen. Egyéni megkeresések alapján tudnak segítséget nyújtani, vagy egy másik tagszállodához irányítani, de erre elég ritkán van példa. Említett programkidolgozást, műemléki épületnél épületfejlesztést és szolgáltatásfejlesztést mint előfordult eseteket, de ezeket nem részletezte bővebben. Gondolatmenete alapján úgy tűnt, hogy ezeknek az együttműködéseknek inkább a szállodamenedzsmenthez van közük, mint a kulturális örökséghez. A Kastélyok Nyitott Hétvégéjéről ellenben nagyon biztató képet festett; kár, hogy a tagok részéről a részvétel csak önkéntes alapon történik. A csatlakozó tagok egy kis vendéglátással és vezetett túrával készülnek, amiről a vendégek egy erre az alkalomra készített katalógusból tájékozódhatnak. Ilyenkor egyes helyek extra programokkal is szoktak készülni. Érdekelt még az is, miért érezték úgy, hogy bővíteni kell a tagsági kört a történelmi épületek irányába, hiszen meglátásom szerint egészen más kérdések merülnek fel egy szálloda és például egy múzeum esetében. Gulyás Eszter erre elmondta, hogy a többi országban csak szállodák a tagok, egyedül Magyarország bővítette ki az érdeklődésre való tekintettel. Ezért lett a gyulai Almásy-kastély Látogatóközpont is tag, amely bár szálláshellyel nem rendelkezik, de rendezvényhelyszínnel igen. Ők is emberekkel foglalkoznak, van marketing- és kommunikációs tevékenységük – ebben látják a közös kapcsolódási pontokat.

²² 3. számú melléklet

A honlapjuk és a beszélgetés alapján elmondható, hogy a megfogalmazott céljaik nagyon impozánsak, hatalmas előrelépés, hogy az óvás és ápolás mellé odakerült a történelmi háttér felkutatása és bemutatása, valamint az így felkutatott anyagoknak a hasznosítási szándéka és lehetősége is az európai integrációs folyamatban. Sajnos azonban ezek az elvek semmilyen szerepet nem játszanak a szövetséghez való csatlakozás feltételeiben és általános működésében. Mindenesetre megjelenik az igény és a törekvés. Megmutatkozik ez az országos kezdeményezésükben is, a Kastélyok Nyitott Hétvégéjében, ahol különleges ház- és történelmi bemutatóval, regionális specialitásokkal, hagyományörző- és gasztroprogramokkal²³ várnak minden látogatót – az önkéntesen csatlakozó helyszínek.

II.3. Örökséghotelek

Deduktív vizsgálódásom utolsó szintjén annak vizsgálatára teszek kísérletet, hogy mi jellemzi a magyar szövetség szálláshellyel rendelkező tagjainak (akiket az egyszerűség kedvéért a későbbiekben a *tagszállodák* fogalommal nevezek meg) a tevékenységeit a velük kapcsolatban rendelkezésemre álló információk alapján. A helyszínek elemzésénél minden esetben a nemzetközi szintésre szánt saját bemutatkozásukat veszem alapul, hogy megfigyelhessem azokat az elemeket, amelyeket saját magukról a legfontosabbnak tartanak, illetve megnézhessem, hogy ezek az elemek mennyire reflektálnak az adott helyszín saját örökségére. Felmerülő kérdéseimből összeállítottam egy rövid interjút, és elküldtem mindegyik érintettnek. Sajnos csak kevesen válaszoltak.

II.3.1. Kristály Imperial Hotel²⁴

A Kristály Imperial Hotel a Komárom-Esztergom megyei Tatán található, jelenleg négy csillagos szállodaként üzemelteti a Gasztro-Kristály Vendéglátó Zártkörű Részvénytársaság, melynek fő tevékenysége a szállodai szolgáltatás.²⁵ Eredeti funkciója szerint is a vendéglátást szolgálta, az Esterházy család megbízásából Fellner Jakab tervei alapján elsősorban a főúri

²³ <http://nyitotthetvege.kastelyszallodak.hu>, megtekintve 2022. 04. 04-én

²⁴ Forrás: <https://heritagehotelsofeurope.com>, <https://kastelyszallodak.hu/en/hotels/kristaly/>, <https://hotelkristaly.eu/hotel/tortenetunk/>, megtekintve 2022. 11. 28-án

²⁵ <https://www.eginformacio.hu/cr9310577390>, megtekintve 2022. 11. 28-án

család lóversenyeire érkező vendégek elszállásolására épült 1766 és 1769 között. Az épület műemléki védelem alatt áll.

„A Kristály Imperial Hotel Magyarország legrégebbi szállodája. A szálloda Budapestről egy napi járóföldre, Tata szívében található. A korábban Szarka Fogadó néven ismert Kristály Imperial Hotelt az Esterházy család építtette. A múltban számos híres történelmi személyt köszönthetett a hotel, mint Erzsébet királynőt, Teleky Blankát, Blaha Lujzát, Jókai Mórt, Kisfaludy Károlyt, Vörösmarty Mihályt, Perczel Mórt, Feszy Árpádot, Ferenc Ferdinánd főherceget, Heltai Jánost, Dajka Margitot, Kabos Gyulát és Habsburg Ottót. A szálloda ma kétszintes mélygarázzsal, étteremmel, borozóval, relaxációs wellness és gyógyászati központtal, vendégszerető személyzettel várja a Tatára látogató hazai és külföldi vendégeket.”²⁶

A hotel esetében egyértelműen jelentős hangsúlyt kap történetisége, büszke arra, hogy az ország több mint 250 éves, ma is működő, legrégebben e funkcióban üzemelő szállodája. Identitásának részét képezi, hogy milyen híres emberek szálltak meg benne, akkor is, ha a legtöbb felsorolt ember neve a nemzetközi közönség számára nem jelent semmit. Honlapján viszonylag hosszú leírás található a szálloda történetéről, kiemelt hangsúllyal a műemlék átalakításairól, korszerűsítéséről. Nem gondolom véletlennek, hogy munkatársai szinte azonnal és készségesen válaszoltak a kérdéseimre.²⁷

Válaszukból kiderült, hogy azért léptek be a szövetségbe, mert Magyarország legrégebbi szállodájaként fontosnak tartották történelmiségük hangsúlyozását. A vezetőség nagy hangsúlyt fektet erre, az épület története olvasható a honlapon, a falakat korhű hangulatot árasztó képek díszítik és a recepción az ott megszállt híres emberek tablója látható. Ennek ellenére a történeti szempont a szálloda programkínálatát egyáltalán nem hatja át. Nincs ilyen irányú saját kezdeményezésük, a szálloda működésének ez nem általános része, hiszen nincs ezzel foglalkozó munkatársuk. A Helytörténeti Egyesület tart néha előadásokat, valószínűleg inkább a helyi lakosoknak, mint a szállóvendégeknek. A honlapon sem találtam a vendégeknek szóló ilyen témájú programot. Pedig minden adott egy erős, élő örökségi arculat kialakításához.

²⁶ <https://heritagehotelsofeurope.com/portfolio-items/kristaly-imperial-hotel-tata-hungary/>, megtekintve 2022. 11. 24-én

²⁷ 4. számú melléklet

II.3.2. BOTANIQ Turai Kastély²⁸

A BOTANIQ Turai Kastély a Pest megyei Turán található, jelenleg öt csillagos szállodaként üzemelteti a TRA Real Estates Ingatlanhasznosító és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság, melynek fő tevékenysége a szállodai szolgáltatás.²⁹ A kastélyt báró Schossberger Zsigmond terménynagykereskedő mágán építtette Ybl Miklós tanítványával, Bukovics Gyula építésszel feleségének, Mayer von Gunthof Teréznek 1883-ban. Az államosítás után általános iskolaként használták az épületet 1973-ig, majd magánkézbe került. Az épület műemléki védelem alatt áll, 2016-tól teljes körű műemléki felújításon esett át. A kastélypark rekonstrukciója 2021-ben Tájépítészeti Nívódíjat nyert³⁰ örökségvédelmi projektek, történeti kertek kategóriában.

„A Pest megyei Turán található telket báró Schossberger Zsigmond 1869-ben vásárolta meg az Esterházy családtól. 1883-ra épült fel az általa megálmodott, Bukovics Gyula által tervezett kastély. A francia Loire-völgyi kastélyok stílusát idéző mesés kastélyt a háború után államosították. 1973-ig iskolaként működött, majd állapota leromlott. Az eredeti pompájában helyreállított turai Botaniq Kastély 2020-ban nyitotta meg kapuit, 19 szobájával szállodaként és exkluzív rendezvényhelyszíneként is funkcionál. 10 hektáros parkja ideális fotózásra, SPA szolgáltatásai pedig tökéletes kikapcsolódási lehetőséget kínál a vendégek számára. Külön termeivel, pálmaházzal, szivarszobával, szalonokkal, étteremmel, bárral, hatalmas terrasszal és gyönyörű kertjével a kastély ideális választás impozáns céges rendezvények, konferenciák, csapatépítő tréningek, esküvők lebonyolítására. Egyedi megjelenésének köszönhetően igazán romantikus úti cél.”³¹

A turai kastély bemutatkozásában is jelentős részt tesz ki a történetének bemutatása, azonban a szállodai kínálatának elemei között semmi sem szerepel, amiért örökséghotelnak gondolhatnánk. Honlapján a kastély részletes történetét lehet olvasni, a műemléki helyreállítási munkálatokkal egyetemben. A szövetség magyar oldalán feltünteti a turai helyi látnivalókat – ami azért is jelentős, mert a város a helyszínen ezekről semmilyen tájékoztatást nem ad.³²

²⁸ Forrás: <https://heritagehotelsofeurope.com>, <https://kastelyszallodak.hu/szallodak-es-rendezvenyhelyszinek/botaniq-kastely/>, <https://botaniqkastely.hu>, megtekintve 2022. 11. 24-én

²⁹ <https://www.ceginformacio.hu/cr9310481488>, megtekintve 2022. 11. 28-án

³⁰ <https://turizmus.com/szallashely-vendeglatas/tajepiteszeti-nivodijjat-nyert-el-a-botaniq-turai-kastelypark-rekonstrukcioja-1179277>, megtekintve 2022. 11. 28-án

³¹ <https://heritagehotelsofeurope.com/portfolio-items/botaniq-castle-tura-pest-county-hungary/>, megtekintve 2022. 11. 24-én

³² 2022 januárjában jártam Turán. Személyesen tapasztaltam, hogy se a faluról, se a kastélyról nem volt semmilyen tájékoztatás. A gyönyörűen helyreállított épületet és történeti kertet pedig magas kőfallal veszik körül, amin belépni csak a szállóvendégeknek szabad.

II.3.3. Gróf Degenfeld Szőlőbirtok és Kastélyszálló³³

A Gróf Degenfeld Szőlőbirtok és Kastélyszálló a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tarcalon található, jelenleg négy csillagos szállodaként üzemelteti a DEGENFELD Szőlészeti Borászati és Kereskedelmi Betéti Társaság, melynek fő tevékenysége a szőlőbor termelése.³⁴ Az épületet a Degenfeld család építtette 1873-ban királyi rendeletre,³⁵ és vincellérképezdét létesített benne. 2003 óta működik szállodaként. Az épületegyüttes felújítása Építőipari Nívódíjat kapott műemlékhelyreállítás, rehabilitáció kategóriában.

„A tokaji borvidéken található gróf Degenfeld család kastély jellegű birtoka kastélyt, szőlőt és borospincét egyesít. A Teréz kert közepén, nagy fákkal körülvett Gróf Degenfeld Kastélyszálló 20 db kétágyas szobával és egy lakosztállyal várja a pihenni vágyókat. A hangulatos és elegáns fotelek, régi festmények, antik bútorok és velencei csillárok a 19. századi miliőt idézik vissza. Pincelátogatások és túrák során minden saját bor megkóstolható és a recepción megvásárolható.”³⁶

Bemutatkozásuk elég szűkszavú, egyértelmű, hogy a hely hangulatára összpontosítanak. Történelmet, kulturális örökséghez kapcsolódó programokat nem említ a honlap, csak általános pincelátogatást és túrákat, ami bármelyik borhotel kínálata lehetne. Viszont olyan információkat lehet felfedezni a honlapon, amelyek megcsillantják a vendégek számára is elérhető speciális örökségüket. A gróf Degenfeld család több mint százötven éves hagyomány alapján 1994-ben élesztette újjá hegyaljai szőlőbirtokát – jelenlegi tulajdonosa Degenfeld Mária grófnő. A borok készítése során a hagyományok tisztelete és a modern technológia ötvözése vezérli őket, a szőlőtermesztő, borkészítő hagyomány gróf Degenfeld Imre tokaji földbirtokos munkásságán és szellemi örökségén alapszik, és az 1800-as évekig nyúlik vissza – amibe a birtokon tett pincelátogatás és borkóstolás során betekintést nyerhetnek a látogatók. A világ legmunkaigényesebb borát, az aszút készítik, gyakorlatilag közel ötszáz éve változatlan, egyedülálló technológiával, amihez a szőlőt és az aszúbogyót a Mád határában és Tarcalon levő történelmi dűlőkről kézzel szüretelik. Az igénybe vehető programok között szerepel még Tokaj-Hegyalja látnivalóinak megismerése hintóból. Viszont a csapatépítő játékkínálatuk távolról sem illeszkedik az örökségprofilhoz: lézerharc, buborékfoci, extrém íjászat, extrém célbalövés.

³³ Forrás: <https://heritagehotelsofeurope.com>, <https://grofdegenfeld.com>, megtekintve 2022. 11. 04-én

³⁴ <https://www.ceginformacio.hu/cr9310129457>, megtekintve 2022. 11. 28-án.

³⁵ Így akarták támogatni a borászati ágazat megerősítését a filoxérajárványt követően.

³⁶ <https://heritagehotelsofeurope.com/portfolio-items/grof-degenfeld-wine-estate-and-castle-hotel/>, megtekintve 2022. 11. 24-én

II.3.4. Degenfeld-Schomburg kastély³⁷

A Degenfeld-Schomburg kastély Tégláson, Hajdú-Bihar megyében található, egy építőipari cég üzemelteti rendezvényközpontként. Az épületet a földmérő-mérnöki végzettségű gróf Bek Pál építtette. Az államosítás után 2002-ig gyermekotthonként működött, utána magánbefektető vásárolta meg. 2014-ben újíttották fel, az épület műemlékvédelem, a kertje természetvédelem alatt áll.³⁸

„A téglási Degenfeld-Schomburg kastély Kelet-Magyarország legnagyobb kastélya, falai között egykoron a nagy múltú Degenfeld család élte napjait. Az egykori nemesi családi kastély 2014-ben rendezvényközponttá alakult. A kastélyt körülvevő 10 hektáros park természetvédelmi terület. A park 200 éves platánfái páratlan szépségűek. A park felújítása 2013-ban kezdődött, menthető fákkal és cserjékkel, fiatal csemetékkel, így a kert a kastélyba látogatóknak is kellemes kikapcsolódást kínál. A tervek szerint tanösvény, grillterasz és halastó teszi majd még kellemesebbé az itt tartózkodást. Konferenciáknak, céges rendezvényeknek, kiállításoknak, ünnepségeknek, családi és ifjúsági programoknak ad otthont, de az impozáns épület népszerű esküvői helyszín is.”³⁹

Bemutatkozásában a történeti park kapja a legnagyobb hangsúlyt. Ezen felül átlagos rendezvényközpontnak tűnik. Meglepő, hogy a honlapjukon egészen elképesztően részletes kastély- és parktörténet olvasható. Táblázatba rendezett kronológiai sorrend is letölthető, ahol a magyarországi és európai jelentősebb eseményekkel való összevetés is megtörténik. Teljes helytörténeti könyvek, térképek, dokumentumok kerültek fel a honlapra, közvetlen hivatkozási linkekkel levéltárakhoz és a település hivatalos honlapjához. A kastélyban megtekinthető a község történetét bemutató helytörténeti kiállítás, az épületről szóló Kastély-Múzeum, kiállítótermeiben pedig időszakos kiállításoknak ad helyet. Sajnos nincs információ arra nézve, hogy ezt az alaposan összegyűjtött anyagot felhasználják-e programok kidolgozásához, beépítik-e rendezvényeikbe – a galéria képei és az információk hiánya alapján úgy vélem, hogy nem.

³⁷ Forrás: <https://heritagehotelsofeurope.com>, <https://kastelyszallodak.hu/szallodak-es-rendezvenyhelyszinek/degenfeld-schonburg-kastely>, <http://www.degenfeldkastely.com>, megtekintve 2022. 11. 05-én

³⁸ https://elherdaltorokseg.blog.hu/2018/01/09/degenfeld-schomburg_kastely_teglas, megtekintve 2022. 11. 28-án

³⁹ <https://heritagehotelsofeurope.com/portfolio-items/degenfeld-schonburg-castle-teglas-eastern-hungary/>, megtekintve 2022. 11. 24-én

II.3.5. Graefl Major⁴⁰

A Graefl Major a Heves megyei Kétútközben, Poroszló külterületén található. Az kastélyépületet 1906 és 1911 között építtette a Graefl család vadászkastélyként. A családnak Poroszló belterületén is található egy kastélya.⁴¹ 2013-ban vásárolták meg magánszemélyek.

„A vidék egyetlen és utolsó szecessziós stílusban épült kastélya a kétútközi Graefl-kastély. 2016-ban állt vissza egykori pompájában, varázslatos vártornyával és eredeti homlokzatával. A felújítás célja az akkori régi megjelenés, technikák és építőanyagok megőrzése volt, így a tulajdonosok elhivatottságának, a műemlékvédők, neves restaurátorok, művészettörténészek és kézművesek munkájának köszönhetően a kastély eredeti pompájában tündököl. A kastélyban és a kerti kastélyban található lakosztályok is eredeti szecessziós stílust képviselnek. A Graefl kastély konyhája saját termesztésű, hagyományos és biozöltségeket, gyümölcsöket és húsokat tartalmaz. A reggeli friss házi tejet, kézműves sajtokat, vaját, túrót, házi kenyeret és harmatban szedett paradicsomot tartalmaz. A kastély korának megfelelő koncertek, irodalmi estek és hangversenyek nyugtözik le a vendégeket kerti pavilonjában és díszes termeiben. A Graefl-kastély ideális választás a felgyorsult világ elől menekülőknek, a kikapcsolódni, az élet apró örömeit élvezni vágyóknak, romantikus esküvők tökéletes helyszíne.”⁴²

Ez a bemutatkozás számomra olyan szemléletet tükröz, amit egy örökséghoteltől elvárnék. Nem azon van a hangsúly, hogy milyen kifinomult az étterem, kellemes a wellness és kényelmesek a szobák, hanem a hiteles és körültekintő műemléki munkáról, a helyszín különlegességéről, a major megtapasztalható életéről, a helyhez kötődő gasztronómiáról, a kastély korára reflektáló programokról van szó. A honlapjukon olvasható, hogy a mostani tulajdonosok 2013-ban vették meg a romos ingatlant azzal a céllal, hogy megmentsenek valamit épített örökségünkől. A kommunikációjukból érezhető is ez a tudatos örökségmentő hozzáállás. A kastély történetéről ugyan szinte semmi sincs a honlapon, de magát az egykori majorsági életet felelevenítették. A vendégeknek lehetősége van személyesen is átélni a gazdálkodás hétköznapijait és folyamatát. A fellelhető programok és rendezvények között viszont némileg elsikkadni látom a kastélyhoz vagy a kastély korához kapcsolódó kínálatot. Többnyire kívülről jött meghívottak adnak elő, akik nem alkalmazkodnak a helyhez, hanem a maguk állandó kínálatát hozzák, ilyen például a nosztalgia disco Tomi Dj-vel. A helyszín által kitalált és összeállított, speciális programot nem találtam, és sajnos nem válaszoltak a megkeresésemre sem.

⁴⁰ Forrás: <https://heritagehotelsofeurope.com>, <https://kastelyszallodak.hu/szallodak-es-rendezvenyhelyszinek/graefl-major/>, <https://graefl.hu/>, megtekintve 2022. 11. 05-én

⁴¹ <http://www.kastelyok.hu/Lap.php?cId=658>, megtekintve 2022. 11. 28-án

⁴² <https://heritagehotelsofeurope.com/portfolio-items/graefl-major-ketutkoz-heves-county-hungary/>, megtekintve 2022. 11. 24-én

II.3.6. Prónay-kastély⁴³

A Prónay-kastély Alsópetényben, Nógrád megyében található, jelenleg rendezvényközpontként üzemelteti a P92 Primus Rendezvényszervező és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság, amelynek a fő tevékenysége a konferenciák, kereskedelmi bemutatók szervezése.⁴⁴ 2009-ben került jelenlegi tulajdonosához, aki 2010-ben teljes körű műemléki felújítást végzett rajta. A felújítás után az épített örökség megőrzéséért Podmaniczky-díjat kaptak. Az épületegyüttes műemléki védelem alatt áll.

„A Prónay-kastély épületei várják vendégeiket: a felújított korabeli Nagy- és Kisrezidenciák, az egykori kastélyból tervezett Hotel épület és az újonnan épült Fürdőház. A kastély elsősorban exkluzív üzleti és privát rendezvények lebonyolítására alkalmas, így a teljes komplexitás kizárólag a megrendelő használatában van. A Prónay-kastély és az újonnan épült Konferencia- és Rendezvényközpont ideális reprezentatív üzleti alkalmak, esküvők vagy egyéb családi és társasági összejövetelek lebonyolítására. A négycsillagos Prónay Kúria kényelmes apartmanokkal és kétágyas szobákkal várja vendégeit. A Fürdőházban fürdőzés közben egy nagy, átlátszó ablakon keresztül gyönyörködhetünk a csodálatos parkban. Ezen kívül 5×10 méteres úszómedence, jacuzzi, szauna, gőzfürdő és sókamra is található benne. A kastély körüli parkosított kertek szépen illeszkednek a Nógrád megyei környezetbe. A 2 hektáros parkot úgy alakították ki, hogy tökéletesen kiegészítse az Ön által elképzelt eseményt. A Prónay Kastélyban az étkezés és a vendéglátás a helyi ízek és saját készítésű termékek alapján készül. A felszolgált ételek mellé a családi dűlő borválasztékát kínáljuk.”⁴⁵

A bemutatkozásuk alapján nem sok hangsúlyt kap sem az épület, sem a program. Egyedül a helyi ízeket emelik ki – ez alapján nem tűnik többnek egy szokványos rendezvényháznál. A kérdéseimre adott válaszokkal⁴⁶ megerősítették, hogy bár állításuk szerint a vezetőség fontosnak tartja, hogy a vendégek megismerjék a hely örökségét, nem helyeznek erre különösebb hangsúlyt: ez kimerül abban, hogy néha beengedik a turistákat a kertbe és a recepcióson tartanak nekik kastélylátogatást. Ezenkívül a honlapon találtam még vadászles és szarvasgomba kereső programokat, de ezeknek valószínűleg nincs különösebb kötődése a helyhez, azért nem említették. Írják még, hogy fontos számunkra, hogy a vendégek kicsit Nógrádot is megismerjék, ezért összegyűjtötték a környék látnivalóit és programjait, amelyeket örömmel ajánlanak, valamint a reggelibe próbálják becsempészni a saját és helyi kézműves

⁴³ Forrás: <https://heritagehotelsofeurope.com>, <https://kastelyszallodak.hu/szallodak-es-rendezvenyhelyszinek/pronay-kastely/>, <https://www.pronaykastely.hu/hu/home>, megtekintve 2022. 11. 08-án

⁴⁴ <https://www.eginformacio.hu/cr9319582896>, megtekintve 2022. 11. 28-án

⁴⁵ <https://heritagehotelsofeurope.com/portfolio-items/pronay-castle/>, megtekintve 2022. 11. 24-én

⁴⁶ 5. számú melléklet

termékeket. Azonban részletesebb leírás található az oldalukon a birtokon lévő épületek történetéről (családtörténet nincs), műemléki felújításukról. Kiemelik, hogy az átalakítások műemléki szempontok alapján történtek, alapvető elvárás volt megőrizni és visszahozni a régimúlt hangulatát, az új épületeket a régiekkel harmóniában beilleszteni. A nagykastély korhű bútorokkal lett berendezve.

II.3.7. Forgách-kastély⁴⁷

A Forgách-kastély Mándokon, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található, jelenleg a "WORLD-TRANSIT" Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság üzemelteti, melynek fő tevékenysége rakománykezelés.⁴⁸ A kastélyt gróf Forgách Zsigmond emeltette a 18. század végén. 2010-ben kezdődött meg az épület teljes körű felújítása. Műemléki védelem alatt áll.

„Élvezze a Forgách-kúria történelmi eleganciáját a kortárs, modern szolgáltatásokkal. A késő barokk stílusú kastély 1750-től 1945-ig a Forgách család tulajdonában volt, így szállodánk is őrzi az ő emléküket. Az elkövetkező években Magyarország várainak túlnyomó részéhez hasonlóan „közprédává” vált, mindent elvittek, megrongáltak, ami elmozdítható volt. A falain kívül semmi sem maradt a kastélyban. 2015-re nyerte vissza impozáns megjelenését. Az épületet egy kellemes hangulatú park veszi körül. Exkluzív szobákkal, étteremmel, konferenciateremmel és wellness szolgáltatásaival varázslatos környezetben és kényelemben várja a pihenni, energiával feltöltődni vágyó vendégeit. Szállodánkban 12 szoba biztosítja a luxust és a kényelmet: 3 lakosztály, 3 superior és 6 DeLuxe stílusú szoba – ezek közül egy mozgássérültek számára is alkalmas. Elegáns hangulata tökéletes helyszín akár 100 fős esküvők, céges rendezvények, üzleti tárgyalások vagy akár vadásztalálkozók lebonyolítására is. Vendégeink a helyi, hagyományos ízvilágot kóstolhatják meg a kastély előkelő éttermében. Kültéri medence, fedett medence, jacuzzi, infrasauna, finn szauna, gőzfürdő, sókamra biztosítja a pihenést luxus környezetben. 20 bicikli is áll az aktív kikapcsolódást kedvelő vendégeink rendelkezésére.”⁴⁹

Ez a bemutatkozás összhangban van a honlapjuk nyújtotta információkkal: tömény luxus egy csipetnyi exkluzivitással – csak az örökség hiányzik belőle. Elérhető egy virtuális séta a kastély épületében, amely olyan érdekes információkra hívja fel a figyelmet, hogy az egyes szobáknak milyen a felszereltsége, az étteremben első osztályú a kiszolgálás és hogyan lehet szobát foglalni. Semmi másra. Az örökséghotel cím nem más a tulajdonosok számára, mint egy jó marketingfogás. Alibiből azért megtalálható az oldalukon egy történeti leírás a kastélyról.

⁴⁷ Forrás: <https://heritagehotelsofeurope.com>, <http://www.forgachkastely.hu>, megtekintve 2022. 11. 08-án

⁴⁸ <https://www.ceginformacio.hu/cr9310928705>, megtekintve 2022. 11. 28-án

⁴⁹ <https://heritagehotelsofeurope.com/portfolio-items/forgach-castle/>, megtekintve 2022. 11. 24-én

II.3.8. Szidónia Kastélyszálloda⁵⁰

A Szidónia Kastélyszálloda Győr-Moson-Sopron megyében, Röjtökmuzsajon található, jelenleg négycsillagos szállodaként üzemelteti a „Kastélyszálló-Szidónia Röjtökmuzsaj” Kereskedelmi és Vendéglátó Korlátolt Felelősségű Társaság, melynek fő tevékenysége a szállodai szolgáltatás, tulajdonosa Prof. Dr. Günter Nebel. A kastélyt az 1700-as évek második felében építtette a Felsőbüki Nagy család. Az államosítás után gyermeküdülőknek használták, majd 1997-ben vásárolta meg és újíttatta fel Derry Márta. Műemléki védelem alatt áll.

„Itt, az osztrák határ közelében a vendégek az idő értékes ajándékát kapják. Az először 1774-es említésű, mára már szépen felújított szálloda az igényes vendégek számára újabb fénypont, ahol a szakértelemmel felkészült személyzetünk számára az Ön jóléte a legfontosabb. A medencéket és fürdőket saját forrásaink táplálják, a tágas fürdő- és szaunavilág pedig a teljes kikapcsolódást szolgálják. A Szidónia Kastélyszálló látogatói egy olyan korszak rejtélyes világával találkozhatnak, amely lassan feledésbe merül. A romantikus röjtökmuzsaji kastélyszálló „zugaiban” megérezheti a régi idők hangulatát, de a mai kor kényelmét is teljes mértékben kihasználhatja. Jelenleg a test, a szellem és a lélek megtisztulását, frissítő, isteni ételeket és a béke, a kényeztetés különleges auráját kínáljuk tisztelt vendégeinknek. Kényeztesse magát a Szidónia Kastélyszállóban, a wellness, szabadidő, konferenciák és rendezvények titokzatos világában. Hadd kényeztessük egyszer az érzékeit... és vissza fogják vonzani...”⁵¹

A Szidónia leírása az érzékekre akar hatni, sejteti a hely hangulatát, de nem sok konkrétumot ír. Eltér ettől a magyar szervezet honlapján megjelentetett szöveg, ahol erőteljesebb a történelmi és építészeti hangsúly. A szálló saját oldalán megtalálható a történelmi összefoglaló, egy általános tájékoztató a régióról, a környék programkínálatáról. Egy fél mondat erejéig megemlítik, hogy rendszeresen szerveznek történelmi sétákat. A kastély a 16. században még csak egy földszintes vadászház volt – ezt az örökséget próbálják életben tartani vadászatok szervezésével. Amit viszont mindenképpen szeretnék kiemelni, hogy ez az első olyan hely, ahol a csapatépítő programok között van olyan, ami legalább valami módon kapcsolódik a helyhez – bár csak inkább a hely hangulatához.

Feltett kérdéseimre egészen hosszú és kimerítő válaszokat kaptam.⁵² A szálloda igazgatója nagyon lelkesen beszélt arról, hogy számukra mennyire fontos az épület szállodává

⁵⁰ Forrás: <https://heritagehotelsofeurope.com>, <https://kastelyszallodak.hu/szallodak-es-rendezvenyhelyszinek/szidonia-kastelyszalloda/>, <https://szidonia.hu>, megtekintve 2022. 11. 08-án

⁵¹ <https://heritagehotelsofeurope.com/portfolio-items/castle-hotel-szidonia-near-lake-neusiedlersee-hungary-wellness/>, megtekintve 2022. 11. 24-én

⁵² 6. számú melléklet

válása előtti története. Mintegy kontinuitást teremtve, a jelenlegi történetét ennek szerves folytatásának érzik, ezért vezetnek egy kastélykrónikát, melyben gyűjtik és archiválják a jelenkor fontosabb eseményeit (pl. kik és mikor házasodtak a kastélyban). Szinte jelszavukká vált a kertjükben lévő kőhíd kapcsán, hogy a szállodájuk híd múlt-jelen-jövő között, és ezt valóban igyekeznek meg is élni a mindennapjaikban. Konkrét elképzelésük vagy bármiféle koncepciójuk azonban nincs az örökségük megismertetésére vonatkozóan, ez elég családi és intuitív jelleggel történik. Állandó programkínálatnak egy őszi-téli-tavaszi teadélutánt nevezett meg interjúalanyom, melynek keretében mesélni szoktak a kastély történetéről az érdeklődő vendégeknek, amit néha zeneszó is kísér. Ezenkívül nem terveznek semmit, de időről időre akadnak időszakos programjaik. A legizgalmasabbnak a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeummal való együttműködésüket találtam. Egy történelmi gasztroutazásra invitálták a vendégeiket, melyben a kastély 200 éves történetét nyolc nagyobb blokkra osztották fel. A múzeum szolgáltatta ehhez a hiteles adatokat arra vonatkozóan, hogy milyen ételek voltak akkoriban, és a szálloda konyhafőnöke autentikus módon egy hét fogásos menüben újrafőzte azokat. „Egy hónappal előre meghirdettük az alkalmakat, gyűjtöttünk hozzájuk kapcsolódó zenéket, amik akkor szólhattak, illetve írtunk egy leírást arról, hogy mi volt akkor Röjtökmuzsajon és mi volt a nagyvilágban. A boldog békeidőktől a háborús évekig mindenféle tematika volt.”⁵³

⁵³ Gulyás Eszter, saját interjú, 2022. 06. 13.

III. Összegzés

Az egyesület megalakulásakor az alapítók, a magyarországi „kastélyturizmus” bevezetését tűzték ki céljukként. Ez olyan ága a turisztikának, amely a gazdaság számára számos, még kiaknázatlan fejlődési lehetőséget hordoz magában. Pontosan azt az igényesebb bel- és külföldi közönséget célozza meg, amely nem a tömegturizmus kitaposott és kevés hozzáadott értékkel rendelkező területeit keresi a turisztikai agglomerációkban, hanem a magyar vidék eredeti szépségét és kulturális hagyományait.

Megismerve a jelenlegi magyar örökséghotelek önmeghatározásait, végignézve programkínálataikat, elmondható, hogy hiába jött létre nemcsak hazai, hanem nemzetközi összefogás is, az örökség-központú szemlélet lehetőségeinek kiaknázására nagyon kevés próbálkozás fedezhető fel. Bár tagadhatatlan, hogy több szálloda működésében lehet észlelni nagyon jó kezdeményezéseket, igazán izgalmas programokat, azonban ezek legtöbbször csak időszakos jellegű, hosszútávú koncepciójuk, fejlesztési elképzeléseik ezen a téren nincsenek. A tagok viselik az európai örökséghotel megnevezést, de nem látom azt a minőségi többlettel járó garanciát, ami egy ilyen címmel együtt járna. Mert amíg a szövetség ezt a minőségi többletet csak a vendéglátás magas szintű szolgáltatásaiban látja, addig nem tud kiemelkedni a többi olyan szálloda és történelmi épület közül, amely bár nem tagja a szövetségnek, ugyanúgy magas minőségi szolgáltatásokat nyújt. Az étterem vagy a wellness szolgáltatás terén kínált luxuskörülmények megteremtése az egész világon bárki számára adott. Nem ennek kellene a minőségi garanciát jelentenie, hiszen nem szükségképpen elvárható egy örökséghoteltől, hogy legalább három csillaggal rendelkezzen, vagy bárminemű fürdőlehetőséget, profi fény- és hangtechnikával felszerelt rendezvénytermet tartson fenn. Ezzel a profillal tökéletesen belesimulnak napjaink közép- és felsőosztályának tömegturizmusába.

Természetesen érdemes lenne még további vizsgálódásokat is végezni a szövetség működésével kapcsolatban. Mindenképpen a témához tartozna az Örökség & Kultúra díj nyerteseinek a tevékenységét megvizsgálni. Erre jelen dolgozatomban azért nem tértem ki, mert eddig magyar tagszálloda még egyszer sem nyerte el ezt a díjat, csak osztrák, szlovák és horvát. Érdekes kutatási irány lenne az is, ha összevetnénk a tagszállodák kínálatait a szövetségen kívül működő kastélyszállodák kínálataival, megvizsgálnánk, hogy milyen eltérések és hasonlóságok vannak közöttük. Szintén ehhez kapcsolódhatna annak vizsgálata, hogy az elmúlt években a szövetségből kilépett szállodák ezt milyen megfontolások alapján tették, hiszen nagyfokú

fluktuáció figyelhető meg a 2015-ös évhez képest.⁵⁴ Ezeket a kutatásokat ki lehetne egészíteni terepkutatásokkal, megnézni, hogy az egyes helyszíneknek milyen a kultúrtörténeti atmoszférája, a berendezések művészettörténeti hitelessége. Milyen kapcsolatban áll a szálloda a településsel, milyen a szociokulturális beágyazottsága, bekapcsolódik-e a település kulturális életébe.

Mindent összevetve megállapítható, hogy bár a kulturális örökségnek a turizmusba való beemelésére irányuló törekvés látható, mind az európai, mind a magyar szövetség öndefiniálásában és megfogalmazott céljaiban (a magyar szövetség hat megfogalmazott céljából négy is érinti a kulturális örökség területét), ezek megvalósulása nagyon esetleges az érintett tagok működésében. Egyáltalán nem domborodik ki a helyszínek kínálatából a speciális örökségük, pedig általa teljesen egyedi és megismételhetetlen profilt kapnának – ami menedzsment szempontból is előnyös lenne, hiszen a „hosszútávú fenntarthatóság érdekében kimagasló jelentőségű a szórakozva tanulás, az élményalkotás és az információszerzés összekovácsolása.”⁵⁵ Úgy gondolom, hogy ehhez szükség lenne egy olyan felvételi kritériumrendszerre, amely a szállodának a helyi kulturális örökséghez való kapcsolódását helyezi a középpontba. Az összefogó szervezet pedig azt a feladatot vállalhatná magára, hogy egyfelől szakmai segítséget nyújt, másfelől pedig ellenőrző tevékenységet végez a kulturális örökség területéhez tartozó tevékenységek hiteles működtetésében. Meglátásom szerint ehhez elengedhetetlen a tagok személyzetén belül is legalább egy ember, akinek ez a munkaköre. A szállodai animátor és a múzeumpedagógus izgalmas szintézisére, a kastélypedagógusra lenne szükség. Nagy kíváncsisággal és reménykedve várom, hogy valamely kastély tulajdonosa kísérletet tegyen egy olyan mintaprojekt elindítására, ahol az örökség szó nemcsak csábító marketingfogás, és azt, hogy a Heritage Hotels of Europe díjai közül a legkiemelkedőbbé váljon az Örökség&Élmény, amely valóban az örökséggel való minőségi találkozást takarja majd.

⁵⁴ Kerekes 2015: 28.

⁵⁵ Irimiás: Az örökségturizmus menedzsmentje. https://mersz.hu/hivatkozas/m306aoe_35/#m306aoe_35, megtekintve 2022. 12. 01-jén

Források és szakirodalom

IRIMIÁS ANNA (2018): *Az örökségturizmus menedzsmentje*. Akadémiai Kiadó, Budapest
digitális kiadás: https://mersz.hu/hivatkozas/m306aoe_book1, megtekintve 2022. 12. 01-jén

KEREKES KRISZTINA (2015): *Műemlék épületek turisztikai hasznosítása szálláshelyként Magyarországon és Spanyolországban*. Szakdolgozat, Budapesti Gazdasági Főiskola, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar

MURZYN, MONIKA A. (2008): Heritage Transformation in Central and Eastern Europe. In: B. Graham, P. Howard (eds.): *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity*, Ashgate, Aldershot

ROMÁN ANDRÁS (2004): *487 bekezdés és 617 kép a műemlékvédelemről*. Terc Kft, Budapest

SONKOLY GÁBOR (2016): *Bolyhos tájaink. A kulturális örökség történeti értelmezései*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest

SONKOLY GÁBOR (2017): *Historical Urban Landscape*. Palgrave Macmillan, New York

VERGO, PETER (1989): *The New Museology*. Reaktion Books, London

Internetes hivatkozások

<https://akademiai.hu/pgazx00002-az-oroksegturizmus-menedzsmentje.html>,
megtekintve 2022. 11. 29-én

<http://kiseuropa.eu/hu/1-fejezet-az-orokseg-es-oroksegturizmus-fogalma>,
megtekintve 2022. 12. 01-jén

<https://heritagehotelsofeurope.com>, megtekintve 2022. 04. 04-én

<https://turizmus.com/szallashely-vendeglatas/uj-europai-hotelszovetseg-alakult-1157056>,
megtekintve 2022. 04. 04-én

<https://kastelyszallodak.hu>, megtekintve 2022. 04. 04-én

<http://nyitotthetvege.kastelyszallodak.hu>, megtekintve 2022. 04. 04-én

<https://www.ceginformacio.hu>, megtekintve 2022. 11. 28-án

<https://hotelkristaly.eu/hotel/tortenetunk/>, megtekintve 2022. 11. 28-án

<https://botanikakastely.hu>, megtekintve 2022. 11. 24-én

<https://turizmus.com/szallashely-vendeglatas/tajepiteszeti-nivodijat-nyert-el-a-botaniq-turai-kastelypark-rekonstrukcioja-1179277>, megtekintve 2022. 11. 28-án

<https://grofdegenfeld.com>, megtekintve 2022. 11. 04-én

<http://www.degenfeldkastely.com>, megtekintve 2022. 11. 05-én

https://elherdaltorokseg.blog.hu/2018/01/09/degenfeld-schomburg_kastely_teglas, megtekintve 2022. 11. 28-án

<https://graefl.hu/>, megtekintve 2022. 11. 05-én

<http://www.kastelyok.hu/Lap.php?cId=658>, megtekintve 2022. 11. 28-án

<https://www.pronaykastely.hu/hu/home>, megtekintve 2022. 11. 08-án

<http://www.forgachkastely.hu>, megtekintve 2022. 11. 08-án

<https://szidonia.hu>, megtekintve 2022. 11. 08-án

Interjúk

Gulyás Eszter, szóbeli interjú, 2022. 06. 13. (Szikónia Kastélyszálloda, Magyar Kastélyszállodák és Történelmi Épületek Szövetsége)

Tiba-Szőgyényi Andrea, írásbeli interjú, 2022. 03. 28. (Kristály Imperial Hotel)

Szomolya Szabina, írásbeli interjú, 2022. 04. 05. (Prónay-kastély)

Mellékletek

1. sz. MELLÉKLET

Térkép a magyar tagszállodák elhelyezkedéséről
(saját szerkesztés, 2022)

2. sz. MELLÉKLET

A Heritage Hotels of Europe magyarországi tagszállodának épületképei

Kristály Imperial Hotel

forrás: <https://www.booking.com/hotel/hu/kristaly-tata.hu.html>

BOTANIQ Turai Kastély

forrás: <https://botaniqkastely.hu/hu/csomagajánlatok/>

Gróf Degenfeld Szőlőbirtok és Kastélyszálló
forrás: <https://grofdegenfeld.com>

Téglaesi Degenfeld-Schomburg kastély
forrás: <https://amultemlekei.hu/degenfeld-schomburg-kastely-teglas/>

Graefl Major

forrás: <https://player.hu/kaland/graeft-kastely-ketutkoz>

Forgách-kastély

forrás: <https://www.kastelyok.com/adatlap.php?details=732>

Szidónia Kastélyszálloda

forrás: https://www.wellnesstips.hu/szallas/szidonia-kastelyszalloda_60089_0_1.html

3. sz. MELLÉKLET

Szóbeli interjú Gulyás Eszterrel, a Magyar Kastélyszállodák és Történelmi Épületek Szövetségének elnökével

Céljaik között megfogalmazzák a kulturális örökség megóvását, ápolását, bemutatását, a kastélyok történelmi háttérének felkutatását és széles körű bemutatását, kulturális tevékenységek szervezését. Ezek a célok milyen konkrét lépéseket takarnak?

Minden évben Kastélyforum néven van egy nagyobb hangvételű konferenciánk, ahová kastélytulajdonosok, befektetők, kormányhivatalok képviselői, megyei szervezetek sajtó munkatársai jönnek. Ilyenkor kerekasztalbeszélgetéseket, előadásokat tartunk. Mindig más és más a téma. Volt már terítéken a történelem is, de nagyon sokféle témát elővettünk már. Azonban olyan szintű kapcsolat nincs a tagok között, hogy nekik be kellene számolniuk arról, hogy miket csináltak ennek érdekében. Nem is feltétel a tagsághoz, hogy legyenek ilyen típusú programok.

Amikor egy jelentkező felvételi elbírálása történik, akkor az egyéni szempontrendszerüknek a részét képezi az is, hogy az adott helyszín a saját örökségét mennyire ápolja, milyen tevékenységeket csinál ennek érdekében?

Ez elég szubjektív dolog. Az első benyomás nagyon fontos. Nézzük, hogy milyen minőséget képvisel, a tisztaságtól a karbantartottságon át az elhivatottságig. Azért ez így sokkal összetettebb dolog, mint hogy legyenek ilyen kritériumok. Például megnézzük a kommenteket is. De sose volt ebből semmilyen fennakadás. Feltétel, hogy 100 évnél idősebb épület legyen, és valami módon mutassa be a történelmét. Tehát nem lehet egy most újonnan épült kastély, ahova kitesznek egy gránit delfint meg egy kő oroszlánt, és akkor kastélyszálloda. De nem kell, hogy műemléki védelem alatt álljon. Csak annyi, hogy meglegyen a 100 év és hogy valamilyen szinten ezt mutassa is be – az, hogy ez a történelmi áttekintés ez ott a szállodában van vagy csak a honlapon, az nekünk lényegtelen, de általában aki a jelentkezésbe már energiát rak, annak van is anyaga, és be is akarja mutatni.

A taghelyszíneknek a kutatásokhoz, kulturális programokhoz szakmai segítséget is nyújtanak (tehát nem csak a marketing tevékenységet segítik)?

Egyéni megkeresések alapján igen. Volt már olyan példa, hogy egy program kidolgozásában kértek tőlünk segítséget. De van olyan is, amiben mi nem tudunk segíteni, ellenben az egyik tagunk igen. Például egy védelem alatt álló épületnél hogyan lehet a gyakorlatban megvalósítani a fejlesztéseket. Merthogy ezek nem olyan egyszerű dolgok, minthogyha egy új

épületnél tervez valaki valami új beruházást. A legutóbbi az volt, hogy az egyik tagunk fejleszteni szeretne volna a szolgáltatásait, ezért három tagunkat felkereste, szakmai szempontok alapján végignézte, és így ötleteket kapott, hogy hogyan lépjen tovább.

A Kastélyok Nyitott Hétféjéjé Önök kezdeményezték? Több csatlakozó intézményt is láttam, akik tudomásom szerint nem tagok (St. George Hotel, Apponyi Kiskastély, Luby Interaktív Kastélymúzeum...) – ezek szerint nem csak tagok csatlakozhatnak?

Ezt a programot a tagokkal közösen, egy leegyeztetett időpontban szervezzük meg. Megnézzük, hogy melyik az az időszak, amikor nincs rendezvény, szezon, esküvő – elsősorban tavasszal vagy ősszel. Ebben a részvétel önkéntes alapon működik, az időpont kiválasztásánál leginkább az a szempont, hogy mindenki, aki szeretne, részt tudjon venni benne. A program meghirdetése a saját kommunikációs felületeinken zajlik. Megbeszéljük, hogy ki mit tud vállalni, mikor ki tud vezetett túrát tartani. Ezek teljesen díjmentesek, péntek-szombat-vasárnapok. Ilyenkor egy kis vendéglátással is készül a helyszín, meg extra programokat is szervezhetnek ezen felül, ha szeretnének. Mindig készül az alkalomhoz egy katalógus, ott lehet megnézni, hogy melyik kastélyban mikor lehet vezetett túrán részt venni. Ez egy teljesen a tagok által kezdeményezett program. A St. George Hotel, az Apponyi Kiskastély a Covid kezdetétől bezártak, de előtte ők is tagjaink voltak.

Miért érezték úgy, hogy bővíteni kell a tagsági kört? Nem okoz-e problémát, hogy például egy múzeum egészen más kérdésekkel találkozik mint egy szálloda?

A többi országban csak szállodák a tagok, egyedül Magyarország bővítette ki. Mi azért döntöttünk így, mert sokan érdeklődtek. Így lett tagunk a gyulai Almásy-kastély, akik bár nem rendelkeznek szállással, de bővítették a rendezvényhelyszínüket, valamint a vendéglátás felé is nyitottak. És elképesztően jó együttműködni velük. Ők is emberekkel foglalkoznak, vannak vezetett túráik, lelkes kollégáik. Nagyon jól kommunikálnak, nagyon sokat lehet tőlük tanulni, nagyon jó partnereink. A legutóbbi konferencián az emberek motiválásáról, a kiégés kezeléséről beszélgettünk. Tehát nem történelmi témákról.

Miért hozták létre a nemzetközi szállodaszövetséget, a Heritage Hotels of Europe-ot?

Az osztrák szervezetnek voltak határon átnyúló tagjai, mint például a Szidónia Magyarországon, mivel határközeli helyen fekszik, illetve szlovák tagjai is voltak. Nekünk évente volt őszi közgyűlésünk, így egy régi, nagyon jó baráti viszony alakult ki. Egy este megbeszéltek a kollégákkal, hogy a közel 50 éves szervezet működését meg kellene egy kicsit frissíteni, ki kellene szélesíteni, és valami tágabb dolgot létrehozni, ami nem Ausztria szárnyai

alatt van. Így jött az egész. És nagyon hamar lettek tagjaink, 13 ország. A Covid alatt történt némi változás, lemorzsolódás a tagok között.

A Heritage Hotels of Europe díjai közül csak egy, az Örökség & Kultúra érintheti a kulturális örökség területét. Tervezik esetleg ennek a területnek a hangsúlyosabbá tételét, a tagok motiválását, az Örökség & Élmény különdíj megtartását?

A Heritage Hotels of Europe hét kategóriában oszt ki díjakat. Ehhez minden országból önkéntes alapon lehet csatlakozni. Van egy szavazási időszak a szövetség honlapján, ahol láthatóak a vendégek szavazatai. Amikor ez lezárul, akkor van egy független szakmai zsűri, akik egymástól függetlenül adnak pontszámokat – de egy adott országból származó zsűritag csak más országokat értékelhet. Ehhez még van egy táblázat, ahol különböző szempontok szerint még pontokat kap az adott kastély. Ezekből adódik össze az összpontszám, és lesz meg a győztes. A gyulai Almásy-kastély azért kapott különdíjat, mert nemzetközi szinten is egységesen az volt a vélemény, hogy valamivel értékelni kell az ő munkájukat. De ezt a díjat egyelőre nem tervezzük megtartani, hanem visszatértünk az eredeti hét kategóriához. Akkor sem volt tervben, csak amikor lezárult a szavazás, akkor jött valaki részéről az az ötlet, hogy érdemes lenne őket egy ilyen különdíjjal megajándékozni.

Az Örökség & Kultúra díj szempontrendszeréről, a díjat nyert szálloda tevékenységeiről lehet valamit tudni?

Van olyan szálloda, ahol vannak állandó kiállítások, zenei estek, hagyományőrzés, tehát nemcsak hétköznapi szolgáltatásról van szó, hanem kiemelten fontos, hogy a kultúrát közvetítse. Sokan vannak, akik például a kortárs művészeteket pártolják, Ausztriában például nagyon nagy divat, hogy állandó kiállításokat szerveznek vagy alkotó táborokat hoznak létre. Ausztriában van a szervezet központja, ott mindenkiről szokott készülni némi információt tartalmazó sajtóanyag, mi ezeket szoktuk lefordítani.

4. sz. MELLÉKLET

Írásbeli interjú a Kristály Imperial Hotellel

Hogyan kerültek kapcsolatba a nemzetközi szállodaszövetséggel, miért lett a tagja?

A szálloda Magyarország legrégebbi szállodája, mely folyamatosan szállodaként üzemelt 1770-es megépítése óta, így fontos volt, hogy a történelmiségét hangsúlyozzuk.

A szálloda vezetése fontosnak tartja-e, hogy a vendégek megismerjék az épület történetét, építészetét, szellemi örökségét?

Igen, természetesen.

Miben, milyen formában nyilvánul ez meg a szállóvendégek számára az épített örökségen (műemlék épületen) túl?

Régi képek a falon, a recepción az itt megszállt régi korok híres embereinek tabellája, történet a honlapon.

Van-e elképzelésük, koncepciójuk bárminemű tudásátadásra, az örökség ismertetésére?

Tatán a Helytörténeti Egyesület ápolja ezen hagyományokat, ők rendeztek már itt ismeretterjesztő rendezvényt. Fontos számunkra a történetiség, a szálloda történelme.

Van-e esetleg olyan személy a szállodában, akinek ez a munkaköre?

Kimondottan nincs, aki csak ezzel foglalkozna, megosztott munkafolyamatokban vesznek részt az értékesítési területen dolgozók.

Hogyan kell elképzelni ezeket a programokat?

Eddig nálunk előadás keretében volt, illetve a tatai Barokk Fesztivál keretében koncert formájában jelenítettük meg a barokk kort.

Mennyire népszerűek a szállóvendégek körében?

Van az a réteg, akiket vonz a történelmi múlttal rendelkező szálláshely, ők nagyon szeretnek minket.

5. sz. MELLÉKLET

Írásbeli interjú a Prónay-kastéllyal

Hogyan kerültek kapcsolatba a nemzetközi szállodaszövetséggel, miért lett a tagja?

A Magyar Kastélyszállodák és Történelmi Épületek Szövetségén keresztül lettünk Heritage tagok is.

A szálloda vezetése fontosnak tartja-e, hogy a vendégek megismerjék az épület történetét, építészetét, szellemi örökségét?

Igen.

Miben, milyen formában nyilvánul ez meg a szállóvendégek számára az épített örökségen (műemlék épületen) túl?

Ennek érdekében vezetett kastélylátogatásokat szoktunk tartani.

Van-e elképzelésük, koncepciójuk bármilyen tudásátadásra, az örökség ismertetésére?

Szóbeli tudásátadás, történelmi ismertetés zajlik, kastélyvezetés által.

Van-e esetleg olyan személy a szállodában, akinek ez a munkaköre?

Nincs ilyen munkakör, recepciósaink látják el ezt a feladatot.

Hogyan kell elképzelni ezeket a programokat?

Vendégfogadás, körbevezetés az épületek között és az épületekben, majd a séta végén egy üdítőre vendégünk a látogató.

Mennyire népszerűek a szállóvendégek körében?

Főként csoportokat fogadunk, számukra nem ez a legfontosabb, amiért itt vannak, a többiek pedig utcáról betérő turisták.

Terveznek-e a jövőben ilyen irányú fejlesztéseket?

Nem.

6. sz. MELLÉKLET

Szóbeli interjú a Szidónia Kastélyszállodával

Hogyan kerültek kapcsolatba a nemzetközi szállodaszövetséggel, miért lett a tagja?

Ezt a szövetséget mi hoztuk létre az osztrák és a szlovák szövetségek vezetőivel. Tehát a Szidónia két szövetségnek volt a tagja egyszerre, ennek az osztráknak meg a magyaroknak.

A szálloda vezetése fontosnak tartja-e, hogy a vendégek megismerjék az épület történetét, építészetét, szellemi örökségét?

Igen, nagyon. Külön nyomtatott anyagunk is van a kastély történelméről.

Miben, milyen formában nyilvánul ez meg a szállóvendégek számára az épített örökségen (műemlék épületen) túl?

A téli időszakban szoktunk kastélydélutánokat tartani, és akkor ott egy kicsit könnyedebb stílusban mesélünk a kastély történelméről. Ezenkívül még a honlapon is mesélünk róla, meg tudunk adni egy ilyen nagyon szép nyomtatott tematikus kiadványt. De ez leginkább a téli időszakra jellemző. Ilyenkor begyűjtjük itt a kandallót, és egy teadélután keretében mesélek a kastélyról. Van nekünk egy kőhidunk a parkban 1913-ból, ami egy német iparmágnás család nászajándéka volt. Ez a híd inspirált minket – van egy ilyen mondásunk, hogy ez a szálloda híd múlt-jelen-jövő között. Ezért nekünk van kastélykrónikánk, abban gyűjtjük nyitás óta minden évben, hogy mi történt nálunk, kik házasodtak, akiknek fát is ültetünk, mert sok-sok év múlva a mellé rakott táblán látjuk majd, hogy ki kötött itt házasságot a kápolnában. (Készítünk mindegyik házasulandóról egy kis táblát, hogy mikor ki házasodott, hogy hívták őket.) Gyűjtögetjük a napi dolgokat, hogy milyen volt itt az élet, ami egy nap majd ugyanúgy történelem lesz.

Van-e elképzelésük, koncepciójuk bármilyen tudásátadásra, az örökség ismertetésére?

Nem, nincsen, ahogy jön.

Van-e esetleg olyan személy a szállodában, akinek ez a munkaköre?

Közösen szoktunk ötletelni. Nálunk az a nagyon szerencsés helyzet van, hogy 8, 10, 15, 20 éve ugyanazok a kollégák dolgoznak, tehát már nagyon jól ismerjük a házat. Én például 16 éve dolgozok itt, de nem én vagyok a legrégebbi munkavállaló, mert vannak, akik nyitástól itt dolgoznak, és ismerik minden zugát. Olyan családias jelleggel kezeli ezért a legtöbb kolléga, és úgy jön magától.

Hogyan kell elképzelni ezeket a programokat?

Kiállok és mesélek. Amikor jobb idő van, és ki tudtunk menni, akkor néha hívunk egy bácsit, aki tekeri a zenegépet. De mindig törekszünk arra, hogy a kastély története ne egy fárasztó történelemóra legyen. Vannak csapatépítő rendezvények is. Most egy külsős cég fog jönni hozzánk Budapestről, egy Agathe Christie regény fog megelevenedni: „Gyilkosság a kastélyban”. Ilyenkor lejönnek előzetes terepszemlére, megismernek minket és akkor megbeszéljük. Vannak hozzá színészek, valaki meghal, vannak nyomozók, mindenki gyanús. De egyszer felkerestük a Vendéglátóipari Múzeumot, hogy közösen csináljunk egy történelmi gasztronómiai utazást. Bár akkor még nem volt ilyen gasztroforradalom Magyarországon, és annyira nem volt átütő sikere, de azért nyilván volt rá közönség, csak ha ezt mostanában csinálnánk, akkor sokkal népszerűbb program lenne. A kastély kétszáz évét blokkokra bontva dolgoztuk fel – a Vendéglátóipari Múzeumban megmondták, hogy milyen ételek voltak akkoriban, és azokat autentikus módon, 7 fogásos menübe újrafőzte a konyhafőnök. Egy hónappal előre meghirdettük az alkalmakat, gyűjtöttünk hozzájuk kapcsolódó zenéket, amik akkor szólhattak, illetve írtunk egy leírást arról, hogy mi volt akkor Röjtökmuzsajon és mi volt a nagyvilágban. A boldog békeidőktől a háborús évekig mindenféle tematika volt. (Francia konyha, biedermeier kor; a reformkor és kávéházak, forradalom, kiegyezés; vidéki udvarházak; a városi élet, fellendülés, polgári igények; boldog békeidők, luxus, budapesti kávéházak, magyar vendéglátás csúcsa; válságból válságba, ellenállás a konyhán, titkos vágások, titkos ételek; aztán az államosítás utáni gyermekotthonos menzák, az elvtársak vadételei; a vége pedig úgy nézett ki, hogy a kastély akkor volt 10 éves: 10 év legjobb 10 étele) Ezt magyarul és németül csináltuk. Meg ilyen reggeli beszélgetős műsorokban szoktunk még megjelenni. Gyakran keresnek fel minket különböző cégek, akik ilyen öreg autós találkozót szerveznek. Gyerekeknek szóló programok nem igazán vannak, várjuk őket sok szeretettel, de nem családos szállodaként akarunk bekerülni a köztudatba.

Mennyire népszerűek a szállóvendégek körében?

Nyitottak a vendégek, sőt a pandémia előtti időszakig a Nyitott Kastélyszállodák Napján bárki bejöhetett, vezetett séták voltak. De a mindennapjainknak is a része, a vendégek érdeklődnek és nyilván meg is osztjuk velük.

Terveznek-e a jövőben ilyen irányú fejlesztéseket?

Ezek az őszi-téli-tavaszi teadélutánok jól beváltak.